

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού

Πόρισμα

(Άρθρο 4§6 ν. 3094/2003 «Συνήγορος του Πολίτη και άλλες διατάξεις»)

Μεταγραφές Ανήλικων Αθλητών

Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη: Γιώργος Μόσχος
Ειδικοί Επιστήμονες: Κώστας Παπαδημητρίου, Αλεξάνδρα Μοσχοπούλου

ΜΑΙΟΣ 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αρμοδιότητα και έναυσμα έρευνας

Β. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Η Ελληνική Αθλητική Νομοθεσία

2. Ο Νόμος 2725/1999

3. Η Διεθνής Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992)

4. Οι ρυθμίσεις του ν. 2725/1999 περί μεταγραφών ανήλικων αθλητών υπό το πρίσμα της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992)

Γ. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Δ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αρμοδιότητα και έναυσμα έρευνας

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του κατά το άρθρο 103 παρ. 9 του Συντάγματος και το νόμο 3094/2003, ιδίως δε στο πλαίσιο της αποστολής του ως Συνήγορος του Παιδιού, εξέτασε αναφορές πολιτών σχετικά με την πραγματοποίηση μεταγραφών ανήλικων αθλητών από και προς σωματεία διαφόρων αθλημάτων. Στο πλαίσιο αυτό διαμεσολάβησε σε αρκετές περιπτώσεις προς τη διοίκηση των σωματείων αλλά και τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, καθώς διαπίστωσε, μεταξύ άλλων, την ανάγκη εκσυγχρονισμού της αθλητικής νομοθεσίας, ειδικά ως προς το πλαίσιο που τίθεται για την πραγματοποίηση των μεταγραφών. Επειδή μέχρι σήμερα δεν έχουν υπάρξει νομοθετικές εξελίξεις στον τομέα αυτό, συντάσσεται το παρόν Πόρισμα με τις κύριες διαπιστώσεις και προτάσεις της Αρχής.

Β. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Η Ελληνική Αθλητική Νομοθεσία

Μετά την περίοδο της δικτατορίας, με την αποκατάσταση του νόμιμου πολιτεύματος και υπό το Σύνταγμα του 1975, που όρισε στο άρθρο 16 παρ. 9 ότι: «*Ο αθλητισμός τελεί υπό την προστασία και την ανώτατη εποπτεία του Κράτους. Το Κράτος επιχορηγεί και ελέγχει τις ενώσεις αθλητικών σωματείων κάθε είδους, όπως νόμος ορίζει...*», εκδόθηκε ο ν. 75/1975¹ περί οργανώσεως του εξωσχολικού αθλητισμού. Σε αυτόν, καταρχήν «επανατοποθετήθηκε ο Ελληνικός Αθλητισμός τουλάχιστον σε δημοκρατικές βάσεις²..» και επιπλέον προσδιορίστηκαν σε αδρές γραμμές οι κύριοι άξονες του κρατικού ενδιαφέροντος για τον ερασιτεχνικό αθλητισμό (εκτός των όσων έχουν να κάνουν με τα σχολεία) που εν πολλοίς ισχύουν και σήμερα.

Συγκεκριμένα, βάσει του παραπάνω νόμου:

- Βασικός φορέας ανάπτυξης εξωσχολικής αθλητικής δραστηριότητας παραμένει το **σωματείο του Αστικού Κώδικα** (άρθρα 78 επ.), που ιδρύεται με τέτοιο σκοπό, διακρινομένου πλήρως του μέλους του σωματείου από τους αθλητές του σωματείου (άρθρα 2-7).
- Οι όροι των εγγραφών και μεταγραφών αθλητών στα σωματεία «οιουδήποτε κλάδου αθλήσεως» ρυθμίζονται με υπουργικές αποφάσεις (άρθρο 20 παρ. 3).
- Το κράτος ενισχύει με επιχορηγήσεις τόσο τις ενώσεις σωματείων όσο και τα ίδια τα σωματεία (άρθρο 24).
- Τα σωματεία πρέπει να έχουν μια υποτυπώδη οικονομική διαχείριση. Υποχρεούνται να τηρούν βιβλία εσόδων-εξόδων και να συντάσσουν κατ' έτος προϋπολογισμό, στον οποίο να καταγράφεται όλη η οικονομική τους δραστηριότητα (άρθρο 12).

¹ ΦΕΚ Α' 138/16-7-1975

² Γ. Παναγόπουλος, Ιστορική επισκόπηση του Αθλητικού Δικαίου στην Ελλάδα, Επιθεώρηση Αθλητικού Δικαίου 1, εκδ. Τελέθριον, Αθήνα 1992, σελ 12.

- Ορίζονται κίνητρα για τους αθλητές που διακρίνονται στα αγωνίσματά τους (άρθρο 42).
- Ιδρύεται το **Ανώτατο Συμβούλιο Επίλυσης Αθλητικών Διαφορών**, ως δικαιοδοτικό όργανο για την επίλυση των διαφορών μεταξύ των διαφόρων αθλητικών υποκειμένων (άρθρο 38). Οι **μεταγραφές** και οι διαφορές που γεννώνται εξ αιτίας τους εμπίπτουν ρητά στην αρμοδιότητά του (άρθρο 39).

Οι επιλογές του νομοθέτη να στηρίξει τους συλλόγους, χωρίς να λάβει ιδιαίτερη μέριμνα για τους αθλητές και τους προπονητές, αιτιολογούνται από το γεγονός ότι την εποχή εκείνη (1975):

- ίσχυε ο Αστικός Κώδικας του 1946 και τα παιδιά αντιμετωπίζονταν ως πλήρως ετεροκαθοριζόμενα μέλη της οικογένειας, υπό την «εξουσία» του πατέρα, με περιορισμένα δικαιώματα
- το κράτος χρηματοδοτούσε τον αθλητισμό μέσω των (αθλητικών) δομών του, άρα ενδιαφερόταν να έχει αξιόπιστους συνομιλητές-λήπτες των κρατικών χρημάτων
- κυριαρχούσε στους αθλητικούς χώρους η ιδέα της ιδιαίτερης συλλογικότητας, δηλαδή του στενού δεσμού μεταξύ των αθλητών και του συλλόγου στον οποίο εντάσσονταν, ενώ παράλληλα ο αθλητισμός ήταν ερασιτεχνικός.

Με βάση το ανωτέρω βασικό θεσμικό πλαίσιο³ αναπτύχθηκε ο ερασιτεχνικός-εξωσχολικός αθλητισμός κατά τα επόμενα έτη. Το 1980, εκφράζοντας τις νέες συνθήκες και αντιλήψεις στον χώρο, το ποδόσφαιρο (μόνο) κατέστη επαγγελματικό (ν.879/1979 περί ποδοσφαιρικών ανωνύμων εταιριών) αλλά η αναπτυσσόμενη επιρροή του επαγγελματισμού ήταν φανερή και σε άλλα αθλήματα.

Σημειωτέον ότι καθ' όλη την δεκαετία του '80 η κρατική επιχορήγηση προς τους αθλητικούς φορείς, μέσω της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού, αυξήθηκε αλματωδώς (βλ. προϋπολογισμούς ΓΓΑ που αυξάνονται κατακόρυφα), όπως και η βαρύτητα των χρηματοδοτήσεων των αθλητικών ομοσπονδιών. Σταδιακά, στους πιο μαζικούς αθλητικούς χώρους (μπάσκετ, βόλεϋ, στίβος, κολύμβηση, πόλο), με δεδομένη την έντονη επιρροή από τα διεθνή πρότυπα περί εισόδου των επιχειρήσεων, της διαφήμισης και του επαγγελματισμού στον αθλητισμό, οι συνθήκες συμμετοχής των αθλητών μεταβλήθηκαν, περιλαμβάνοντας πλέον οικονομικές συναλλαγές, συγκαλυμμένα ή αποκάλυπτα.

Στη δεκαετία του '90, με διαπιστωμένη την αναγκαιότητα μεταρρύθμισης της αθλητικής νομοθεσίας⁴ πραγματοποιήθηκαν αλλαγές αρχικά με το ν. 1958/1991 (που ρύθμιζε την ίδρυση τμημάτων αμειβόμενων αθλητών και σε άλλα αθλήματα, ενώ προσδιόρισε τον τρόπο λειτουργίας των αθλητικών ανωνύμων εταιριών). Επειδή οι θεσμικές προβλέψεις σύντομα κατέστησαν ανεπαρκείς, λόγω των εξελίξεων, τελικά επαναπροσδιορίστηκαν με τον ν. **2725/1999**⁵.

Συνοπτικά, οι καταλυτικές μεταβολές που έγιναν κατά την 25ετία 1975-1999 και επηρέασαν τις αθλητικές δραστηριότητες ήταν οι εξής:

³ Το οποίο συμπληρώθηκε με τους νόμους 423/1976 και 665/1977.

⁴ Γ. Παναγόπουλος, ΕΑΔ 1: «όσο περνούσαν όμως τα χρόνια και η πολύμορφη κρίση του Ελληνικού Αθλητισμού κορυφωνόταν, γινόταν πιο επιτακτικό το αίτημα για συνολική μεταρρύθμιση της αθλητικής νομοθεσίας...».

⁵ ΦΕΚ Α 121/17-6-1999

- Θεσμοθέτηση νέων ρυθμίσεων στον Αστικό Κώδικα (ν. 1329/83), με τις οποίες τα παιδιά αναγνωρίζονται ως προσωπικότητες σε ανάπτυξη και όχι ως παθητικοί δέκτες της πατρικής εξουσίας (1983).
- Διεθνής αναγνώριση των δικαιωμάτων των παιδιών, με τη Διεθνή Σύμβαση του ΟΗΕ, η οποία κυρώθηκε από την Ελληνική Βουλή το 1992 (ν.2101/92).
- Μεταβολή του κυρίαρχου μοντέλου διεθνώς αλλά και στον ελληνικό αθλητισμό, από ερασιτεχνικό /ημιεπαγγελματικό σε αμιγώς επαγγελματικό⁶ και ραγδαία είσοδος στο χώρο του αθλητισμού των εμπορικών συμφερόντων.
- Γενικότερη μεταβολή της αντίληψης περί αθλητισμού, από εξωεπαγγελματική ψυχαγωγική δραστηριότητα σε επένδυση, κατά την εφηβική ηλικία, με κατεύθυνση την επαγγελματική αποκατάσταση κατά τη νεανική ηλικία.

2. Ο Νόμος 2725/1999

Το 1999, παρουσιάζοντας το νέο νόμο μετά την ψήφιση του από τη Βουλή, ο εισηγητής του υφυπουργός Αθλητισμού δήλωσε ότι «*πρόκειται για μια γενναία μεταρρύθμιση που θέτει γερά θεσμικά θεμέλια για την ανάπτυξη τόσο του ερασιτεχνικού όσο και του επαγγελματικού αθλητισμού, ενώ ικανοποιεί ένα πολύχρονο αίτημα του αθλητικού κόσμου*». Ωστόσο, ο νέος νόμος που συνιστά έκτοτε, με μικρές τροποποιήσεις, το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο, εξακολουθεί να έχει σημαντικές αδυναμίες, ιδίως στο επίπεδο των σχέσεων των συλλόγων με νέους αθλητές με υπέρμετρη δέσμευση των ανηλίκων αθλητών.

α) Ως προς τους ανήλικους αθλητές, δεδομένου ότι ο νόμος δεν έχει λάβει υπόψη του τις γενικές αρχές και τις ειδικότερες συναφείς διατάξεις της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992), καίτοι η τελευταία έχει αυξημένη τυπική ισχύ έναντι της λοιπής εθνικής νομοθεσίας και

β) Ως προς την επιλογή του νομοθέτη να προστατεύει τους συλλόγους έναντι των αθλητών, παρά τις σημαντικές αλλαγές που επήλθαν στο συνολικό τοπίο του αθλητισμού, οι οποίες μετέβαλαν την αποστολή των συλλόγων.

Οι διατάξεις του ν. 2725/99 για τις μεταγραφές, ουσιαστικά επαναλαμβάνουν τη φιλοσοφία του ν. 75/1975, δεσμεύοντας υπερβολικά τους αθλητές με τους συλλόγους, στους οποίους έτυχε να εγγραφούν για πρώτη φορά.

Ειδικότερα:

Η σχετική διάταξη περιέχεται στο Κεφάλαιο Ε΄ του νόμου 2725/1999, στο άρθρο 33 και έχει ως εξής:

«Δικαιώματα - Υποχρεώσεις αθλητών

1. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται σε αθλητές που δεν αγωνίζονται σε τμήμα αμειβόμενων αθλητών αθλητικού σωματίου ή σε αθλητική ανώνυμη εταιρεία.

2. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 85 του παρόντος νόμου, η αγωνιστική δραστηριότητα των αθλητών δεν αποτελεί άσκηση επαγγελματικής αθλητικής δραστηριότητας. Οικονομικές ή άλλες παροχές που δίνονται από αθλητικά σωματεία,

⁶ Αυτό πραγματοποιήθηκε με τον ν. 2725/1999 άρθρα 59-118.

ενώσεις ή ομοσπονδίες σε αθλητές, ως ενίσχυση για την υποστήριξη της αθλητικής τους δραστηριότητας, δεν αποτελούν οικονομικά ανταλλάγματα, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 86 του παρόντος νόμου. Οι σχέσεις αθλητών και αθλητικών σωματείων καθορίζονται από τις διατάξεις του καταστατικού ή του σχετικού ειδικού κανονισμού της οικείας αθλητικής ομοσπονδίας».

Ειδικά, για τις μεταγραφές ορίζεται στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου (33):

«Με τους ειδικούς κανονισμούς του άρθρου 27 του παρόντος νόμου καθορίζονται οι όροι και οι προϋποθέσεις εγγραφών και μεταγραφών αθλητών, ο χρόνος διενέργειάς τους, καθώς και η διαδικασία και τα αρμόδια για την έγκρισή τους όργανα. Μεταγραφές επιτρέπεται να γίνονται κατά τη διάρκεια μίας μόνο μεταγραφικής περιόδου κάθε χρόνο, με εξαίρεση τις μεταγραφές Ελλήνων αθλητών του εξωτερικού για τις οποίες μπορεί να ορίζεται άλλη μεταγραφική περίοδος. Η διάρκεια της μεταγραφικής περιόδου δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει τις τριάντα (30) ημέρες. Μεταξύ των όρων και των προϋποθέσεων των μεταγραφών συμπεριλαμβάνονται υποχρεωτικά και οι προϋποθέσεις μεταγραφής λόγω συναίνεσης σωματείου, αποδέσμευσης, αγωνιστικής απραξίας, μετοίκησης του αθλητή για σπουδές ή για επαγγελματικούς λόγους του ίδιου ή των γονέων του, λόγω ελεύθερης μεταγραφής αθλητή κάτω ή πάνω από ορισμένη ηλικία και λόγω διάλυσης σωματείου ή αναστολής δραστηριότητας τμήματός του ή απώλειας της ειδικής αναγνώρισής του. Η συμφωνία μεταγραφής αθλητή από αθλητικό σωματείο σε άλλο με συναίνεση του πρώτου, επιτρέπεται και με οικονομικό αντάλλαγμα, εφόσον, για την παραχώρηση του δελτίου αθλητικής ιδιότητας του αθλητή, εκδοθεί παραστατικό του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων με τον αναλογούντα φόρο προστιθεμένης αξίας και καταχωρηθεί στα Βιβλία Εσόδων - Εξόδων των δύο αθλητικών σωματείων. Οι ανωτέρω κανονισμοί, κατά το μέρος που αφορούν διατάξεις για εγγραφές και μεταγραφές αθλητών, δεν επιτρέπεται να τροποποιούνται, αν δεν παρέλθει διετία από την κατά νόμο έγκρισή τους».

Τα παραπάνω σημαίνουν ότι:

Για να λάβει μεταγραφή ανήλικος αθλητής, χωρίς τη συναίνεση του σωματείου του, πρέπει διαζευκτικά ή σωρευτικά να συμβαίνουν τα παρακάτω:

- **Να μην λάβει μέρος σε επίσημους αγώνες (πρωταθλήματα) για 2 συνεχή έτη**
- **Να μετοικήσει σε περιοχή μακρινή για λόγους σπουδών ή επαγγελματικούς του ίδιου ή των γονέων του**
- **Να διαλυθεί το σωματείο ή να αναστείλει τη δραστηριότητα του συγκεκριμένου τμήματος ή να χάσει την ειδική αθλητική του αναγνώριση.**

Οι παραπάνω λόγοι καταγράφονται περιοριστικά και όχι ενδεικτικά, κάτι που σημαίνει ότι δεν μπορεί να προστεθεί κάποιος άλλος πέραν των αναφερομένων. Επίσης μπορούν να χαρακτηρισθούν ως εξαιρετικά αυστηροί, καθώς επιτρέπουν την μεταγραφή μόνο όταν υπάρχουν συγκεκριμένοι αντικειμενικοί παράγοντες (μετοίκηση του αθλητή / της οικογένειάς του ή παύση λειτουργίας του σωματείου) ή όταν ο αθλητής δεν λαμβάνει μέρος σε επίσημους αγώνες για μεγάλο χρονικό διάστημα, με σοβαρές συνέπειες στο ηθικό και την αθλητική του πορεία. Η τόσο έντονη δέσμευση των ανηλίκων αθλητών σε ερασιτεχνικά σωματεία δεν μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένη και βρίσκεται σε αναντιστοιχία με τις ανάγκες και την διαδικασία ανάπτυξης της προσωπικότητας των ανηλίκων αθλητών κατά την περίοδο αυτή της ζωής τους.

Κινούμενο πάντως στα πλαίσια του αθλητικού νόμου και των γενικών αρχών του δικαίου, το υφιστάμενο από το 1975 Ανώτατο Συμβούλιο Επίλυσης Αθλητικών

Διαφορών (ΑΣΕΑΔ), το οποίο συνέχισε να ασκεί τις ίδιες αρμοδιότητες (άρθρα 123-128 νόμου), έχει ήδη διαπλάσει με τις αποφάσεις του μία ακόμη περίπτωση, όταν η μεταγραφή γίνεται για «**σοβαρό λόγο**»⁷ ο οποίος εξακριβώνεται κατά περίπτωση. Δηλαδή μπορεί να δοθεί άδεια για κατ' εξαίρεση μεταγραφή ανήλικου αθλητή χωρίς τη συναίνεση του σωματείου του, εφόσον οι ασκούντες την επιμέλεια του, ως νόμιμοι εκπρόσωποί του, προσφύγουν στο ΑΣΕΑΔ επικαλούμενοι και (προπαντός) αποδεικνύοντας «σοβαρό λόγο».

Με βάση τα παραπάνω, η μόνη σοβαρή εναλλακτική επιλογή που διαθέτει ο επιθυμών να μεταγραφεί, αν δεν υπάρχει συναίνεση του σωματείου του, είναι να προσφύγει στο ΑΣΕΑΔ, να επικαλεστεί την ύπαρξη σοβαρού λόγου, τον οποίο οφείλει και να αποδείξει πειστικά προς το δικαιοδοτικό όργανο. Η διαδικασία αυτή ενώπιον του ΑΣΕΑΔ, μπορεί μεν να είναι διοικητική⁸ και όχι δικαστική, αλλά σαφώς αποτελεί σοβαρή νομική διαδικασία, στην οποία απαιτείται η υποστήριξη δικηγόρου με εξειδικευμένες γνώσεις αθλητικού δικαίου. Ακόμη άλλωστε και στο επίπεδο της ουσίας, γίνεται εύκολα κατανοητή η εξαιρετική δυσχέρεια απόδειξης του «σοβαρού λόγου» που διασπά την ψυχική σχέση αθλητή-συλλόγου, γεγονός που προκύπτει σαφώς από τη μελέτη των σχετικών αποφάσεων, όπου διαπιστώνεται η ιδιαίτερα συσταλτική ερμηνεία του όρου από το αρμόδιο όργανο .

3. Η Διεθνής Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992)

Στη Σύμβαση, που αποτελεί νόμο αυξημένης τυπικής ισχύος, ορίζεται μεταξύ άλλων:

α) *«1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται **πρώτιστα υπόψη το συμφέρον του παιδιού**»* (άρθρο 3 παρ. 1, βλ. ανάλογη διατύπωση στο άρθρ. 24 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

β) *«Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί το δικαίωμα στην ανάπαυση και στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στην ενασχόληση με ψυχαγωγικά παιχνίδια και δραστηριότητες που είναι κατάλληλες για την ηλικία του και στην ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή»* (άρθρο 31 παρ. 1).

γ) *«Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και το βαθμό ωριμότητάς του»* (άρθρο 12).

Σημειωτέον ότι το άρθρο 12 θεωρείται μια από τις θεμελιώδεις διατάξεις της Σύμβασης, καθώς αποτελεί το πραγματικό προαπαιτούμενο για την άσκηση πολλών από τα υπόλοιπα δικαιώματα. Με βάση την παραπάνω διατύπωση ανάγεται πλέον σε νομικό κανόνα η προσέγγιση ότι οι ανήλικοι ορισμένης ηλικίας διαθέτουν ικανότητα κρίσης και δικαιούνται να αυτοπροσδιορίζονται και να συγκαθορίζουν, από κοινού με τους λοιπούς ενδιαφερομένους, το μέλλον τους. Το πεδίο εφαρμογής

⁷ Αποφάσεις ΑΣΕΑΔ 118/1989, 25/1990, 74/1990, 95/1990, 14/1991, 92/1991, 110/1991, 20/1992 κ.ά.. Ειδικά στην πρώτη, αναγνωρίζεται ως σοβαρός λόγος που επιτρέπει την ελεύθερη μεταγραφή το βαρύ ψυχολογικό κλίμα που αναστέλλει την αθλητική δραστηριότητα ανήλικων αθλητών.

⁸ Σύμφωνα με πάγια νομολογία, το ΑΣΕΑΔ είναι διοικητικό όργανο με δικαιοδοτική λειτουργία, οι δε αποφάσεις του ως διοικητικές πράξεις, προσβάλλονται ενώπιον των Διοικητικών Δικαστηρίων.

της διάταξης καταλαμβάνει όχι μόνο τις διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες, αλλά και οποιαδήποτε άλλη διαδικασία τυπική ή άτυπη, αρκεί να εμπλέκεται ευθέως σ' αυτήν ανήλικο πρόσωπο. Η διάταξη μάλιστα του άρθρου 12 επιβάλλει στα Κράτη μέλη της Σύμβασης *συγκεκριμένη υποχρέωση, εξακολουθεί δηλαδή να υφίσταται ακόμη και όταν ο εθνικός νομοθέτης σιωπά.*

Το δικαίωμα του άρθρου 12 συνάδει απολύτως με τα άρθρα 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος, που επιβάλλουν τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου και κατοχυρώνουν το δικαίωμα καθενός να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του. Με δεδομένο ότι το θεμελιώδες δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού, αποτελεί στοιχειώδη προϋπόθεση για τη φυσιολογική ανάπτυξη του ανηλίκου, θα πρέπει να αποτελεί και πρωταρχικό κριτήριο κατά τη λήψη αποφάσεων που τον αφορούν, όπως εκείνων που καθορίζουν, το εάν θα εξακολουθήσει ή όχι να αθλείται ερασιτεχνικά σε ορισμένο σωματείο ή θα μεταγραφεί σε άλλο. Η ελευθερία της βούλησης του παιδιού, ιδιαίτερα σε έναν τομέα που σχετίζεται άμεσα με την ψυχαγωγία και την ομαλή ψυχοσωματική του ανάπτυξη, αποτελεί τον θεμέλιο λίθο ώστε να μη μετατρέπεται ο ανήλικος αθλητής σε όμηρο των διοικητικών αποφάσεων και θύμα των αθλητικών συμφερόντων. Βλ. σχετικά και το Σχόλιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2009 (General Comment No 12/2009, “Το δικαίωμα ακρόασης του παιδιού”⁹).

δ) *«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τα δικαιώματα του παιδιού στην ελευθερία του να συνεταιρίζεται και να συνέρχεται ειρηνικά» (άρθρο 15)*

Το άρθρο αυτό, σε συνδυασμό με το άρθρο 12, κατοχυρώνει το δικαίωμα κάθε παιδιού να συμμετέχει στην επιλογή των όρων συμμετοχής του σε συλλόγους και άλλα συλλογικά σχήματα με γνώμονα το συμφέρον του, και να μη δεσμεύεται απόλυτα από επιλογές που έχουν κάνει οι ασκούντες την επιμέλειά του, ούτε να υποχρεώνεται σε αναγκαστική αποχή από αθλητικές δραστηριότητες εξ αιτίας των επιλογών αυτών.

ε) *«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να προστατεύεται από την οικονομική εκμετάλλευση και από την εκτέλεση οποιασδήποτε εργασίας που ενέχει κινδύνους ή που μπορεί να εκθέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή του ή να βλάψει την υγεία του ή τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξή του». (άρθρο 32)*

στ) *«Τα συμβαλλόμενα κράτη προστατεύουν το παιδί από κάθε άλλη μορφή εκμετάλλευσης επιβλαβή για οποιαδήποτε πλευρά της ευημερίας του» (άρθρο 36).*

Οι τελευταίες δύο διατάξεις, σε συνδυασμό με τις προβλέψεις της διεθνούς και εθνικής νομοθεσίας για θέματα παιδικής εργασίας, θέτουν το γενικό περιοριστικό πλαίσιο των όρων ένταξης των ανηλίκων σε επιχειρήσεις ή άλλες επικερδείς δραστηριότητες, υπογραμμίζοντας την ανάγκη προστασίας του παιδιού από πρόσωπα / παράγοντες που επιδιώκουν να το αξιοποιήσουν εμπορευματικά ή να πραγματοποιήσουν διάφορων μορφών κέρδη από την δραστηριότητά του σε βάρος της εκπαίδευσης, της υγείας και της εν γένει ανάπτυξής του.

⁹ Στο Σχόλιο (CRC/C/GC/12, 20/7/2009) γίνεται ρητή αναφορά και στην υποχρέωση κατοχύρωσης του δικαιώματος ακρόασης των απόψεων του παιδιού στον τομέα του αθλητισμού (σελ.25).

4. Οι ρυθμίσεις του ν. 2725/1999 περί μεταγραφών ανήλικων αθλητών υπό το πρίσμα της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992)

Η μελέτη του αθλητικού ν. 2725/1999, υπό το πρίσμα των παραπάνω διατάξεων και του συνολικού πνεύματος της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αναδεικνύει τον εξαιρετικά περιοριστικό χαρακτήρα των ειδικών ρυθμίσεων για την πραγματοποίηση μεταγραφών των ανήλικων αθλητών, στο βαθμό που δεν λαμβάνεται επαρκώς υπόψη το στοιχείο της ανηλικότητας και δεν ενσωματώνονται σχετικές ρυθμίσεις, σε συμφωνία με τις προβλεπόμενες υποχρεώσεις των κρατών για την προστασία και το σεβασμό της παιδικής ηλικίας.

Συνοπτικά, επισημαίνεται ότι:

- Στην ισχύουσα αθλητική νομοθεσία, **δεν προβλέπεται διαδικασία ακρόασης της γνώμης του ανήλικου αθλητή** για θέμα που προφανώς τον αφορά άμεσα, ούτε και υποχρέωση των εμπλεκόμενων φορέων να λάβουν υπόψη τη γνώμη αυτή και, φυσικά, να εξετάσουν το ζήτημα υπό το πρίσμα της προστασίας του υπέρτατου συμφέροντος του παιδιού. Οι νεαροί αθλητές αντιμετωπίζονται ως παθητικά πρόσωπα, που δεν δικαιούνται να έχουν λόγο επί της ποιότητας της άθλησης που τους παρέχεται, ούτε για τους όρους λειτουργίας των συλλόγων, στους οποίους η απόφαση του γονιού τους κάποια στιγμή τους ενέταξε και οι οποίοι πιθανόν να μην ταιριάζουν καθόλου στην προσωπικότητα ή στις προσδοκίες τους. Μια τέτοια ρύθμιση εμφανίζεται ως ιδιαίτερα αυστηρή, ιδίως μάλιστα όταν, σύμφωνα και με τον ελληνικό Αστικό Κώδικα, οι ανήλικοι στο 14ο έτος της ηλικίας τους μπορούν να διαθέτουν ελεύθερα ότι κερδίζουν από την προσωπική τους εργασία ή τους δόθηκε για να το χρησιμοποιούν ή για να το διαθέτουν ελεύθερα (άρθρο 135 Α.Κ.) ενώ οι ανήλικοι που έχουν συμπληρώσει το 15ο έτος της ηλικίας τους μπορούν να συνάψουν σύμβαση εργασίας ως εργαζόμενοι, με τη γενική συναίνεση των προσώπων που ασκούν την επιμέλειά τους (άρθρο 136 Α.Κ.).
- Η προβλεπόμενη υπερβολική δέσμευση ενός ανήλικου στον σύλλογο όπου αρχικά ενεγράφη, συχνά ευκαιριακά, και η απαγόρευση της μεταγραφής του, σε σημείο μάλιστα που να οδηγεί στην αναγκαστική αποχή από συμμετοχή σε αθλητικές οργανώσεις επί διετία, προκειμένου να λάβει μεταγραφή, μπορεί να οδηγήσει σε παραβίαση των δικαιωμάτων του στην ψυχαγωγία και την ομαλή σωματική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξή του, που πρέπει να θεωρούνται αυτονόητα σε κάθε αθλητική δραστηριότητα του παιδιού.
- Στις ειδικές διατάξεις για τη μεταγραφή ανήλικων αθλητών δεν προβλέπεται ούτε προκρίνεται με άλλο (έμμεσο) τρόπο το κριτήριο του συμφέροντος του ανήλικου, παρά τη σαφή υποχρέωση που απορρέει από τη Σύμβαση. Αντίθετα, οι ρυθμίσεις υπέρ των συλλόγων και σε βάρος των αθλητών, δημιουργούν ένα πλέγμα σχέσεων που αναδεικνύουν σε κυρίαρχους τους «αθλητικούς παράγοντες», όσους δηλαδή εμπλέκονται στη διοίκηση των σωματείων. οι οποίοι μπορούν εύκολα να χρησιμοποιούν τους αθλητές προς ίδιον όφελος (των συλλόγων τους αλλά και των ίδιων ατομικά). Δίνεται δηλαδή από το ισχύον πλαίσιο η δυνατότητα στο σωματείο να ξεχωρίζει τους ταλαντούχους ανήλικους αθλητές και να συναλλάσσεται οικονομικά με τρίτους σχετικά με τη μεταγραφή τους, αδιαφορώντας για τις πραγματικές επιθυμίες, τις ανάγκες και γενικότερα την ευημερία τους.

Γ. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

1. Συνέπειες της υπέρμετρης δέσμευσης μεταγραφών για τους ανήλικους αθλητές

Από τη διερεύνηση των αναφορών που υποβλήθηκαν και τα στοιχεία που προσκομίσθηκαν από αναφερομένους, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι, πράγματι, η ισχύουσα αθλητική νομοθεσία αφήνει περιθώρια εκμετάλλευσης των ανήλικων αθλητών, δεσμευοντάς τους υπέρμετρα.

Παράλληλα, η μη λήψη υπόψη και φυσικά η μη ενσωμάτωση στο ν. 2725/1999 των επιταγών της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπως επισημάνθηκε παραπάνω, οδηγεί συχνά στην πράξη σε παραβίαση σειράς δικαιωμάτων των ανηλίκων, αλλοιώνοντας την ιδιαίτερη φύση του αθλητισμού, η οποία θα έπρεπε να διασφαλίζεται ιδιαίτερα όταν τα υποκείμενα είναι ανήλικα.. Σημαντικός αριθμός ανηλίκων βιώνουν ιδιαίτερο άγχος λόγω των πολύ αυστηρών όρων δέσμευσής τους στα αθλητικά σωματεία, στα οποία εγγράφηκαν αρχικά, σε διαφορετικές συνθήκες από αυτές που καθορίζουν τις τρέχουσες ανάγκες τους. Επίσης, σε περιπτώσεις που η σχέση του παιδιού με προπονητή ή άλλον παράγοντα του σωματείου έχει διαρραγεί για οποιουδήποτε λόγους, και το σωματείο αρνείται να δώσει την συγκατάθεσή του για μεταγραφή του ανήλικου αθλητή σε άλλο σύλλογο, συχνά παρατηρείται το φαινόμενο ο/η ανήλικος/-η αθλητής / αθλήτρια να απογοητεύεται και να αποσύρεται από την αθλητική δράση, με σοβαρές συνέπειες στην υγιή ανάπτυξη και την άσκηση των δικαιωμάτων του/της.

2. Λοιπές προβληματικές διαστάσεις των ρυθμίσεων περί μεταγραφών ανήλικων αθλητών: απουσία ελέγχων, οικονομική διάσταση

Η εξέταση των αναφορών από την Αρχή, πέραν του ζητήματος του μη σεβασμού των κατοχυρωμένων δικαιωμάτων των ανήλικων αθλητών, ανέδειξε και άλλα δύο κρίσιμα σημεία εύνοιας του νομοθέτη προς τα αθλητικά σωματεία, εις βάρος των ανήλικων αθλητών, με συνέπειες στην ενδεχόμενη ανάπτυξη διαπλοκής συμφερόντων.

1) Σύμφωνα με το άρθρο 27 του ν. 2725/99, οι λεπτομερείς όροι για τη διεξαγωγή των αθλημάτων και μεταξύ αυτών και για τη διενέργεια των μεταγραφών, θεσπίζονται-εξειδικεύονται από τις αθλητικές ομοσπονδίες με κανονισμούς τους, κάτι που είναι σύμφωνο και με τις διεθνείς συνθήκες περί αυτοτέλειας των αθλητικών φορέων. Το πρόβλημα όμως προκύπτει από το γεγονός ότι η αρμόδια κρατική αρχή (Γενική Γραμματεία Αθλητισμού) δεν έχει προβεί εδώ και χρόνια σε έλεγχο νομιμότητας μιας σειράς κανονισμών ομοσπονδιών (πχ ποδοσφαίρου, κολύμβησης κλπ), με αποτέλεσμα αυτοί να εφαρμόζονται άνευ σαφούς κρατικής επικύρωσης (λόγω της διάταξης που ορίζει την νομιμοποίησή τους μετά την άπρακτη πάροδο διμήνου προθεσμίας), δημιουργώντας μια de facto κατάσταση νομιμότητας. Η απουσία ελέγχων ωστόσο αφήνει ακόμη ευρύτερο περιθώριο στα σωματεία για εισαγωγή ακόμη αυστηρότερων και, ενδεχομένως, καταχρηστικών περιορισμών, σε βάρος των ανήλικων αθλητών.

2) Επειδή η μεταγραφή, κατά το άρθρο 33 παρ. 3 «... επιτρέπεται και με οικονομικό αντάλλαγμα, εφόσον, για την παραχώρηση του δελτίου αθλητικής ιδιότητας του αθλητή, εκδοθεί παραστατικό του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων με τον αναλογούντα φόρο προστιθεμένης αξίας και καταχωρηθεί στα Βιβλία Εσόδων - Εξόδων των δύο αθλητικών σωματείων», χρειάζεται ένας ασφυκτικός έλεγχος εκ μέρους των κρατικών αρχών, τόσο για την επακριβή τήρηση των όρων καταβολής των χρημάτων όσο και για τη μη χρήση της νομοθετικής πρόβλεψης με εκβιαστικό τρόπο.

Τα συναρμόδια υπουργεία (Πολιτισμού και Οικονομικών), παρά τη ρητή συνταγματική επιταγή του άρθρου 16 παρ. 9 («*Το Κράτος επιχορηγεί και ελέγχει τις ενώσεις αθλητικών σωματείων κάθε είδους..*»), ατυχώς δεν επέδειξαν μέχρι σήμερα τη δέουσα επιμέλεια, με αποτέλεσμα να μην έχει εκδοθεί επί σειρά ετών η ΚΥΑ για τη σύσταση του αρμόδιου συμβουλίου οικονομικών ελέγχων (άρθρο 52 νόμου), με τελική συνέπεια να μην διεξάγεται έλεγχος και οι σύλλογοι να είναι εντελώς ανέλεγκτοι στις τέτοιου τύπου δραστηριότητές τους.

Η απουσία ελέγχου της τήρησης έστω και στα στοιχειώδη (κατάθεση ποσού στα ταμεία του συλλόγου και έκδοση σχετικού φορολογικού στοιχείου) της ήδη προβληματικής διαδικασίας, φαίνεται πως έχει δυσμενείς επιπτώσεις στους αθλητικούς χώρους, με πολλούς παράγοντες να εκβιάζουν για τη λήψη χρηματικού ανταλλάγματος (είτε προς όφελός τους είτε προς όφελος του συλλόγου τους), προκειμένου να συναινέσουν στη μεταγραφή, η οποία αλλιώς δεν παραχωρείται.

Από όσα εκτίθενται παραπάνω προκύπτει η **ευνοϊκή στάση της Πολιτείας έναντι των συλλόγων χωρίς αντίστοιχη διασφάλιση των ανήλικων ιδίως μελών τους, φαίνεται να δημιούργησε τους όρους για την εκμετάλλευση των ταλαντούχων νεαρών αθλητών από επιτήδειους αθλητικούς παράγοντες. Παράλληλα, η αδράνειά της να συστήσει κατάλληλο ελεγκτικό μηχανισμό συνεπάγεται εν τοις πράγμασι ανοχή έκνομων οικονομικών δραστηριοτήτων που, εκτός των άλλων (προσβολή προσωπικότητας και παραβίαση άλλων δικαιωμάτων των ανηλίκων), συνιστούν φοροδιαφυγή.**

Η σοβαρότητα και η ένταση του προβλήματος, που εκτέθηκε παραπάνω, δεν διαπιστώθηκε μόνο από τον Συνήγορο του Πολίτη, αλλά αναγνωρίζεται πλέον διεθνώς, όπως φαίνεται και από το περιεχόμενο της Λευκής Βίβλου για τον αθλητισμό [COM(2007)391/11-7-2007]. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην εισαγωγή της Βίβλου σημειώνεται μεταξύ άλλων ότι: «...ο αθλητισμός αντιμετωπίζει επίσης νέες απειλές και προκλήσεις που προκύπτουν για την ευρωπαϊκή κοινωνία, όπως η εμπορική πίεση, η εκμετάλλευση νεαρών παικτών, το ντόπινγκ, ο ρατσισμός, η βία, η διαφθορά και το ζέπλυμα βρώμικου χρήματος».

Δ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ο Συνήγορος του Πολίτη εκτιμά ότι απαιτείται η ανάληψη πρωτοβουλίας για την αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ των εμπλεκόμενων, δηλαδή των συμφερόντων των συλλόγων με τα δικαιώματα των ανήλικων αθλητών, που πρέπει να εξασφαλισθούν, καθώς συνδέονται με την ομαλή ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Αυτό δεν αποτελεί μια ενέργεια διακριτικής ευχέρειας αλλά **ενέργεια που επιβάλλεται για την εναρμόνιση της υφιστάμενης αθλητικής νομοθεσίας με τα οριζόμενα στη Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού** και τις συνταγματικές διατάξεις περί προστασίας της παιδικής ηλικίας.

Ειδικότερα, ο Συνήγορος του Πολίτη προτείνει την εξέταση από την πολιτική ηγεσία των παρακάτω εκδοχών νομοθετικών ρυθμίσεων:

Α) Τα συμβόλαια που υπογράφονται και αφορούν ανήλικους αθλητές να έχουν **μέγιστη διάρκεια ενός έτους**, παρέχοντας με αυτό τον τρόπο τη δυνατότητα στους αθλητές και τους γονείς τους να επιλέξουν άλλο σύλλογο μετά την πάροδο του χρόνου αυτού. Εναλλακτικά, προτείνεται να γίνεται **διάκριση μεταξύ διαφορετικών μορφών**

συμμετοχής-ένταξης ανηλίκου σε έναν αθλητικό σύλλογο. Να διακρίνεται δηλαδή η υπογραφή απλού δελτίου από την υπογραφή δελτίου-συμβολαίου, με το πρώτο να έχει *περιορισμένη χρονική διάρκεια δέσμευσης (π.χ. 9 μηνών)*, ώστε να δίνεται η ευκαιρία στον αθλητή και στην οικογένεια του για επανεξέταση της κατάστασης (αθλητική δραστηριότητα, συμπεριφορές προπονητών-παραγόντων κ.λπ.) προς το συμφέρον του παιδιού.

B) Να προσδιοριστεί συγκεκριμένα στον νόμο και να διευρυνθεί αρκετά η έννοια του «σοβαρού λόγου» για την πραγματοποίηση μεταγραφών, ώστε να καλύπτει πολύ περισσότερες περιπτώσεις από τις σημερινές, με καταγραφή *ενδεικτικών περιπτώσεων*, όπως:

-προσβολή προσωπικότητας ανηλίκου από συμπεριφορά προπονητών ή παραγόντων ή λοιπών συνεργατών-εργαζομένων του σωματείου (φυσικοθεραπευτών, φυλάκων κ.λπ.),

-προσβολή των συμφερόντων του ανηλίκου από συμπεριφορά προπονητών ή παραγόντων ή λοιπών συνεργατών-εργαζομένων του σωματείου,

-κλωνισμός της σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ αθλητή και προπονητή,

-απουσία κλίματος συνεργασίας εντός της ομάδας-σωματείου και θεμιτής ανάπτυξης της προσωπικότητας του ανήλικου αθλητή (μια βελτίωση δηλαδή του αναγνωριζόμενου σήμερα «βαρέος ψυχολογικού κλίματος»),

-κυριαρχία αθέμιτων πρακτικών και συμπεριφορών εντός της ομάδας-σωματείου.

Επιπροσθέτως, πρέπει να μην απαιτείται πλήρης απόδειξη της στοιχειοθέτησης των παραπάνω λόγων, αλλά να αρκεί η απλή πιθανολόγηση.

Γ) Να προβλεφθεί ένας πιο εύελκτος μηχανισμός εξέτασης των σοβαρών λόγων, που επιτρέπουν την πραγματοποίηση μεταγραφών ανήλικων αθλητών, ώστε να μην απαιτείται προσφυγή του αιτουμένου στο (δευτεροβάθμιο όργανο) ΑΣΕΑΔ και ενώπιόν του να χρειάζεται να αποδείξει με στοιχεία, τα οποία είναι συνήθως τεχνικά ή πολλές φορές δυσεύρετα ή δυσαπόδεικτα, ότι υφίσταται «σοβαρός λόγος» μεταγραφής. Σε μια τέτοια κατεύθυνση, θα μπορούσε να προβλεφθεί ενδεχομένως η σύσταση τριμελούς επιτροπής, σε επίπεδο τοπικής αθλητικής ένωσης, αποτελούμενης από έναν γυμναστή/προπονητή του συγκεκριμένου αθλήματος, έναν υπάλληλο της Διεύθυνσης Πολιτισμού-Αθλητισμού της οικείας Περιφέρειας και οπωσδήποτε, έναν ψυχολόγο (π.χ. υπάλληλο της Περιφέρειας ή άλλου δημόσιου φορέα). Έργο της επιτροπής θα είναι να εξετάζει όλα τα αιτήματα μεταγραφής, λαμβάνοντας υπόψη και τη γνώμη του ανήλικου αθλητή και να τα ικανοποιεί όταν διαπιστώνει ότι έχει κλωνιστεί η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ συλλόγου-αθλητή ή όταν διαπιστώνει ότι η συνέχιση της παραμονής δεν είναι προς το συμφέρον του παιδιού.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, για τη συνεπή τήρηση των οριζόμενων στην Διεθνή Σύμβαση αλλά και των βασικών αρχών του Αστικού Δικαίου περί προσωπικότητας και προφανώς του άρθρου 5 του Συντάγματος, επιβάλλεται **με την ενηλικίωση του ανήλικου αθλητή, να έχει ο τελευταίος το δικαίωμα επανεξέτασης της επιλογής σωματείου που έγινε κάποια στιγμή και υπό συγκεκριμένες συνθήκες με ευθύνη των γονέων του και να μπορεί να μεταγράφεται ελεύθερα ή να μένει στον αθλητικό σύλλογο της αρεσκείας του.**

Καλλιόπη Σπανού
Συνήγορος του Πολίτη

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Αναφορές που εξέτασε ο Συνήγορος του Πολίτη

14823/2005 για όρους διεξαγωγής αγώνων κολύμβησης που αποδίδουν οφέλη στους αθλητές (μόρια για είσοδο σε ΑΕΙ)

2863/2007 για όρους αναγνώρισης αγώνων ιστιοπλοΐας που αποδίδουν οφέλη σε αθλητές

13842/2007 μεταγραφή αθλητών ποδοσφαίρου με εκβιασμό για παροχή ανταλλάγματος

15361/2007 για όρους μεταγραφής αθλητών ποδοσφαίρου

6553/2008 για όρους μεταγραφής αθλητριών μπάσκετ

10078/2009 για όρους μεταγραφής αθλητών κολύμβησης

48345/2010 όροι συμμετοχής σε αθλητική δραστηριότητα (κολύμβηση)

17187/2011 για όρους μεταγραφής αθλητών μπάσκετ

20626/2011 για όρους μεταγραφής αθλητών ποδοσφαίρου

32449/2011 για όρους μεταγραφής αθλητριών.